

Leszbikus, meleg, biszexuális és transznemű (LMBT) személyek jogai az Európai Unióban

Az Európai Unió Alapjogi Chartájának „Egyenlőség” című fejezetébe tartozó 21. cikke tiltja a szexuális irányultságon alapuló hátrányos megkülönböztetést.

Politikai háttér

Az elmúlt évek fejleményei azt bizonyítják, hogy a leszbikus, meleg, biszexuális és transznemű (LMBT) személyek jogai egyre nagyobb figyelmet kapnak. A Lisszaboni Szerződés – azzal, hogy az Európai Unió Alapjogi Chartáját jogilag kötelezővé tette – a megkülönböztetésmentességről szóló jogszabályok keretét erősíti. Az EU-val szemben most az az elvárás, hogy minden szakpolitikájában és tevékenysége során lépjen fel a megkülönböztetés ellen, így a szexuális irányultságon alapuló megkülönböztetés ellen is.

A szexuális irányultságon és nemi identitáson alapuló megkülönböztetés elleni fellépés szükségességét övező konszenzus nemzetközi szinten is megerősítést nyert az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága és Parlamenti Közgyűlése által elfogadott két ajánlással és egy állásfoglalással.

Ezen körülmények között az Európai Parlament 2009-ben arra kérte az Európai Unió Alapjogi Ügynökségét (FRA), hogy miután egyes uniós tagállamokban az LMBT-személyek jogait korlátozó jogszabályokat fogadtak el, vizsgálja meg a helyzetüket.

Fontosabb megállapítások

A FRA *Homofóbia, transfóbia, valamint a szexuális irányultságon és nemi identitáson alapuló megkülönböztetés* című jelentése három olyan mögöttes problémát tár fel, amellyel az Európai Unióban az LMBT-személyek szembekerülnek: hallgatásban és láthatatlanságban kell élniük, erőszakos támadások érik őket és, például a munkahelyen, lakásbérleténél, illetve az Európai Unión belüli mozgás során nem részesülnek egyenlő bánásmódban.

Vegyes fejlemények

Az LMBT-jogok védelme terén a jogszabályi változások a különböző tagállamokban különféleképpen alakulnak. A FRA által végzett kutatásban hat (egymással összefüggő) fő kérdést azonosítottak, amelyekkel kapcsolatosan pozitív és negatív tendenciákat egyaránt megállapítottak:

• Gyülekezési és szólásszabadság

Az LMBT melegfelvonulások megzavarása vagy erőszakos ellentüntetések, ugyanakkor a felvonulók védelmének megerősítése; az azonos neműek kapcsolatáról szóló információk betiltása kiskorúak számára.

• A gyűlöletbeszéd és a gyűlöletből fakadó bűnözés

Az intoleráns cselekmények elleni korlátozott védelem, LMBT-személyek elleni erőszakos fellépés, illetve a büntetőjog hatáskörét a tagállamok csupán elenyésző hányada terjeszti ki ezekre az esetekre.

• Egyenlőtlen bánásmód és megkülönböztetés

A transzneműek védelme az uniós ítélkezési gyakorlat ellenére tisztázatlan, ugyanakkor számos esélyegyenlőségi szerv foglalkozik a szexuális irányultsággal a munkavállalás területén és azon túl is.

• Szabad mozgás és családjegyesítés

Az egyenlő bánásmód alapelvét ezen a területen egyenlőtlenül alkalmazzák: egyes uniós tagállamok nem vagy csak korlátozottan ismerik el a más tagállamban létesített azonos nemű élettársi kapcsolatokat vagy házasságokat, míg más tagállamok e területre is kiterjesztik jogszabályaikat.

• Nemzetközi védelem az LMBT-menedékkérők számára

Számos tagállam továbbra is úgy véli, hogy szexuális irányultságuk vagy nemi identitásuk alapján üldöztetést szenvedő menedékkérők nem jogosultak a védelemre, amennyiben saját országukban is élhetnek, ha nem „fedik fel magukat”.

• A nem megváltoztatása

Nehézségek a kezeléshez való hozzáférés, a jogi elismerés és a társadalmi élet legtöbb területén való egyenlő bánásmód területén, jóllehet néhány uniós tagállam könnyítéseket vezetett be.

Kiegyensúlyozatlan kép

E vegyes fejlemények azt mutatják, hogy az előrehaladás mértéke az Európai Unióban tagállamonként eltérő ütemű és egyenetlen: az uniós tagállamok között továbbra is jelentős különbségek vannak. A fejlődés akadályá leginkább az LMBT-személyekkel szembeni jelenlegi intolerancia és negatív attitűd.

A jogszabályok együtt járnak a közvélemény elfogadásával

Az EU-ban megfigyelhető változékony tendenciák tükrözhetik vagy megerősíthetik az LMBT-személyekkel szembeni negatív attitűdöt és sztereotipikus gondolkodást. A jogszabályokban elengedhetetlen az egyenlő jogok érvényesítése, amelyek néhány területen megerősítésre is kerülnek. A közvélemény megértését és elfogadását azonban nehezen lehet kizárólag jogi eszközökkel kivívni, az LMBT-jogok fokozottabb figyelembevételéhez a kormányok és a civil szféra közötti párbeszédre és kötelezettségvállalásra is szükség van.

Proaktív kezdeményezések

Néhány nemzeti kormány átfogó terveket fogad el az LGBT-jogok védelmére. Például:

Hollandiában egy átfogó LGBT politikai dokumentumot fogadtak el a 2008–2011-es időszakra „Egyszerűen meleg” címmel. A dokumentum egy nemzeti cselekvési tervet foglal magában, amely 60 különféle intézkedést ölel fel, köztük 24, különböző kormányzati tárcák által támogatott projektet az LGBT-állampolgárok társadalmi elfogadtatására és jogaik elismerésére.

Svédországban egy kormányzati ügynökség segítségével „a heteroszexualitás társadalmi intézményesítése ellen” lépnek fel a demokrácia, a tolerancia és az emberi jogok előmozdítása iránti felelősségvállalás keretében.

Az Egyesült Királyságban jelenleg egy munkaprogramot foglalnak bele a „kormányprogramba” „az idejétmúlt előítéletek leküzdésére és az egyenlő esélyek szexuális irányultságtól vagy nemi identitástól függetlenül mindenki számára való biztosítására”.

Számos uniós tagállam (az Egyesült Királyság, Észtország, Franciaország, Hollandia, Németország és Spanyolország) tett már lépéseket az ismeretterjesztés és a párbeszéd elősegítésére különösen iskolákban és oktatási intézményekben a homoszexualitással és az LGBT-személyekkel szembeni negatív attitűd megváltoztatására.

E tekintetben az Európa Tanácsnak a szexuális irányultságon és nemi identitáson alapuló megkülönböztetés elleni intézkedésekről szóló ajánlása nyújt hasznos útmutatást az uniós tagállamoknak arra nézve, hogyan tudják javítani az LGBT-jogok tiszteletben tartását, védelmét és előmozdítását. Ezen ajánlás végrehajtása elősegíti egy egységesebb megközelítés kialakulását az említett jogok érvényesítésére.

Tényeken alapuló tanácsok

A FRA összehasonlító vizsgálatának eredményei alapján a szexuális irányultság és nemi identitás alapján történő megkülönböztetéssel szembeni védelem területén az alábbiakhoz hasonló proaktív és koordinált lépésekkel tartós pozitív fejlődést lehetne elérni:

- › minden fő szakpolitikai területen meg kell erősíteni és finomítani kell a pozitív fejleményeket;
- › mobilizálni kell a tagállamoknak nyújtott forrásokat és segítségnyújtást, hogy előrelépés történjen az Európa Tanács LGBT-jogok védelméről szóló ajánlásának teljesítése terén;
- › támogatni kell a civil szektor bevonásával indított kezdeményezéseket az LGBT-személyek tapasztalatainak megértése, elfogadása és tiszteletben tartása érdekében.

A FRA által kiadott véleményekben pontosabban a következőket emelik ki:

- támogatni kell egy olyan „horizontális irányelv” kidolgozását, amely egyenlő védelmet biztosítana a bármilyen alapon, beleértve a szexuális irányultság alapján, történő megkülönböztetés ellen;
- kerülni kell az LGBT-személyekkel kapcsolatos eseményekre és az LGBT-identitás vagy -kapcsolatok kinyilvánítására vonatkozó, a „közrendre” való hivatkozással történő, jogtalan korlátozásokat;
- biztosítani kell az LGBT-személyekről és kapcsolataikról való előítéletmentes tájékoztatás, illetve a nyitott és befogadó környezetben való élet jogát, amely különösen az LGBT-gyermekek számára fontos;
- ugyanolyan védelmet kell biztosítani a homo- és transzfób cselekmények ellen, amelyet a gyűlöletbeszéd, illetve a rasszizmus és idegengyűlölet által motivált bűncselekmények esetében;
- biztosítani kell az uniós jog által a transznemű személyek esetében előírt meglévő jogi védelem megfelelő alkalmazását, és a jogszabályokban „nemi identitásra” való kifejezett utalást;
- bele kell foglalni az azonos nemű partnert – akár házastárs, akár bejegyzett élettárs, akár nem bejegyzett (tényleges) élettárs – a „családtag” definíciójába a szabad mozgás és a családgyejesítés területén;
- el kell ismerni a szexuális orientáción és a nemi identitáson alapuló üldöztetést, illetve javítani kell a menedékjogi kérelmek megértését és megfelelő feldolgozását; különösen fontos elkerülni a szexuális orientáción és a nemi identitáson alapuló kérelmek hitelességének megalázó és toladó módon történő kétségbevonását;
- a nemi identitást pszichiátriai rendellenesség helyett a magánélet és az önrendelkezés részének kell tekinteni, különösen abban az esetben, ha a hivatalos okmányokban a bejegyzett nem kijavítására vagy névváltoztatásra kerül sor.
- kiegyensúlyozottabbá kell tenni az LGBT-kérdésekről kialakuló közvéleményt az LGBT-csoportok, a média, a politikusok és az egyházi intézmények közötti párbeszéd elősegítésével, például több szervezetet átfogó megközelítés és partnerségi együttműködések révén.

További információ:

A FRA összehasonlító jogi vizsgálata, a *Homophobia, transphobia and discrimination on grounds of sexual orientation and gender identity – 2010 Update* [Homofóbia, transzfóbia, valamint a szexuális irányultságon és nemi identitáson alapuló megkülönböztetés az EU tagállamaiban – 2010-es helyzet] elérhető a következő internetes címen:

fra.europa.eu/fraWebsite/research/publications/publications_en.htm

A FRA LGBT-jogokkal kapcsolatos tevékenységeinek áttekintése is megtalálható az FRA honlapján:

fra.europa.eu/fraWebsite/lgbt-rights/lgbt-rights_en.htm